

Valtuutettu Emma Lindqvistin ym. valtuutettujen aloite koskien lapsivaikutusten säännöllistä arviointia ja raportointia Raisiossa

Kaupunginvaltuusto 24.5.2021 § 72

Valtuutettu Emma Lindqvist jätti seuraavan aloitteen:

”YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että kunnat selvittävät ja ottavat huomioon lapsen edun kaikissa lapsia koskevissa toimissa ja päätöksissä. Kuntatasolla lapsivaikutusten arviointi ja arvioinnin raportointi on tärkeää jo senkin takia, että päättäjät saavat tarpeeksi tietoa päätöksenteon tueksi.

Esitän, että Raision kaupunki alkaa toteuttaa säännöllisesti lapsivaikutusten arviointia sellaisissa asioissa, jotka vaikuttavat laajasti lasten ja nuorten elämään ja hyvinvointiin.

Arvioinnin tekemisestä ohjeistetaan ja koulutetaan henkilöstöä, ja tehdyistä arvioinneista raportoidaan nuorisovaltuustolle ja kaupunginhallitukselle säännöllisin väliajoin. Tehdyistä arvioinneista viestitään kuntalaisille kaupungin kotisivuilla, sosiaalisessa mediassa ja mediatiedottein.

Raisiossa 24.5.2021

Emma Lindqvist
ja Raision Vasemmistoliiton valtuustoryhmä

Aarre Lehtonen	Pekka Närhinen
Juha Jormanainen	Eija Nurmi
Sari Suominen	Annika Ollila
Sari Packalén	Tanja Parkko
Niina Äikäs	Jukka A. Rantala
Maria Virko	Hannele Lehto-Laurila
Kimmo Kosonen	Pekka Heikkilä
Helena Sukari	Vesa Parantainen”

Päätös Aloite merkittiin pöytäkirjaan ja lähetettiin kaupunginhallitukselle valmisteltavaksi.

Kaupunginhallitus 31.5.2021 § 191

-- Kaupunginhallitus lähettää -- valtuutettu Emma Lindqvistin aloitteen koskien lapsivaikutusten säännöllistä arviointia ja raportointia Raisiossa sivistyslautakunnan ja vapaa-aikalautakunnan valmisteltavaksi --.

Vapaa-aikalautakunta 07.03.2023 § 38
282/12.00.00/2023

Valmistelija: sivistysjohtaja Leena Laakso, vs. hallintojohtaja Anni Hakala, hyvinvointikoordinaattori Heidi Suominen, etunimi.sukunimi(at)raisio.fi

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi (EVA) on tapa arvioida etukäteen, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi erilaisten ihmisryhmien elämään toimien tulevaisuuteen vaikuttamisen työkaluna. Ennakoarvioinnin avulla opitaan ymmärtämään oman työn moninaiset vaikutukset ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Arviointi on lakisääteistä.

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi on aiemmin kirjattu kuntien tehtäväksi erityisesti terveydenhuoltolakiin 11§, joka on kumottu 2022 sote-järjestämislain myötä. Muita ajantasaisia ennakkovaikutusten arviointeja koskevia lakeja ovat mm.:

- maankäyttö- ja rakennuslaki 9 § (132/1999)
- laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (252/2017)
- laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005)
- laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) velvoittaa kunnan (6 §) ja hyvinvointialueen (7 §) ottamaan päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin
- tasa-arvolaki (609/1986, 4§) velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten sukupuolivaikutuksia
- YK:n lasten oikeuksien sopimus (3 artikla) edellyttää, että lapsia koskevissa päätöksissä harkitaan ensisijaisesti lapsen etua.

Vaikutuksia arvioidaan monesta näkökulmasta: ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi (IVA), lapsivaikutusten arviointi (LAVA), mielenterveysvaikutusten arviointi (MIVA), terveysvaikutusten arviointi (TVA), sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA), sukupuolivaikutusten arviointi (SUVA), liikkumisvaikutusten arviointi, maaseutuvaikutusten arviointi (MVA), yritysvaikutusten arviointi (YRVA), ympäristövaikutusten arviointi (YVA), kielellisten vaikutusten arviointi, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, muut ennakoarvioinnit, joissa tarkastellaan ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia.

Vaikutusten ennakoarvioinnissa (EVA) otetaan huomioon seuraavat kokonaisuudet:

- Ihminen/asukas
- Ympäristö
- Organisaatio ja henkilöstö
- Elinvoima ja talous

Ennakoarvioinnin toteuttamisen vaiheet:

- Päätös ennakoarvioinnin tekemisestä
- Päätösvaihtoehtojen muodostaminen
- Vaikutusten tunnistaminen (kuntalainen, ympäristö, organisaatio ja henkilöstö, talous)
- Vaihtoehtojen vertailu (vertailun tulos kirjoitetaan perustelutekstiin)
- Päätösesityksen laadinta (vertailun pohjalta esittelijä esittää päätettäväksi parhaimpana pitämänsä vaihtoehdot)
- Seuranta ja arviointi (päätöksen teon jälkeen sovitaan miten, kuka ja milloin päätöksen toteutumista seurataan).

Kunnan on tarpeen linjata, mitkä päätökset edellyttävät arviointia. Linjaus voi olla tarkka lista tai yleinen periaatepäätös vaikutusten arvioinnin tekemisestä. Kaupungin yhteisestä prosessista ja vaikutusten arvioinnin tekemisen ja kirjaamisen tavasta tulee tehdä kaupunkitasoinen, toimialakohtainen tai toimielinkohtainen linjaus. Rasion kaupungin organisaatiossa tätä linjausta ei ole vielä tehty.

Ennakoarviointia Rasion kaupungissa yhteisen linjauksen puuttumisesta huolimatta tehdään päätöksenteon pohjaksi, erityisesti suuremmissa,

vaikuttavammissa hankkeissa. Arvio ennakkoarvioinnin tarpeesta tulee tehdä aina. Vastuu tarvearvioinnista on esittelijällä. Ennakkoarviointia ei tarvita yksilöä koskevissa asioissa, oikaisuvaatimuksissa, viranhaltijoiden nimeämisissä ja tiedoksi merkittävissä asioissa.

Ennakkoarviointi tulee tehdä silloin, kun

- päätöksellä on välittömiä ja/tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen, eri ihmisryhmille, kaupungin eri alueille tai väestöryhmien välisiin terveyseroihin
- päätöksellä on välittömiä ja/tai pitkän aikavälin suoria vaikutuksia tai merkittäviä epäsuoria vaikutuksia yritystoimintaan (esim. palvelurakenteeseen, alueen vetovoimaisuuteen, yksittäisiin yrityksiin ja/tai yritysilmapiiiriin) tai
- päätös on toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä tai kyseessä merkittävä muutos palveluissa tai uusi palveluiden järjestämistapa (esim. jos lautakunta päättää palvelua koskevasta suunnitelmasta).

Lapsivaikutusten arviointi osana ennakkovaikutusten arviointia

Lapsivaikutusten arviointi on ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) osa, jonka tarkoituksena on varmistaa, että lapset ja lapsen oikeudet huomioidaan kaikissa ympäristövaikutusten arviointiprosesseissa ja arvioida, millaisia vaikutuksia ympäristöä koskevilla toimilla tai hankkeilla saattaa olla lapsiin. Prosessi kattaa lapsen oikeuksien, hyvinvoinnin ja terveyden sekä sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Avustamalla ympäristövaikutusten arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista lapsivaikutusten arvioinnilla voidaan saavuttaa parempi ympäristö ja lapsen oikeuksien toteutuminen. Prosessissa otetaan huomioon myös lasten oma arvio vaikutuksista. Lapsivaikutusten arviointi perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, erityisesti lapsen edun ensisijaisuuteen sekä lapsen oikeuteen osallistua ja vaikuttaa.

Lapsivaikutusten arviointia voi käyttää esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen sekä lapsiväestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Kunnissa on tärkeää arvioida lapsivaikutuksia laajasti erilaisissa toiminnoissa, jotka liittyvät esimerkiksi opetukseen, vapaa-aikaan tai liikenteeseen. Lapsen oikeuksien sopimus sisältää veloitteen arvioida aina lapsen etua ja antaa sille etusija päätösharkinnassa. Velvoite sisältää lapsen oikeuden esittää omat näkemyksensä asiasta.

Lapsivaikutusten arviointia voidaan tehdä

- ennakkoarviointina ennen päätöksen tekemistä
- prosessiarviointina päätöksen toimeenpanon yhteydessä
- seuranta-arviointina päätöksen vaikutusten jälkikäteisarviointina.

Ennakkoarviointi täydentää toimeenpanon aikaista arviointia ja jälkikäteisarviointeja.

Ennakkovaikutusten arviointi Raision kaupungissa

Raision kaupunki tulee tekemään linjauksen, mitä ja miten arvioidaan ja miten viranhaltijoita ja esittelijöitä ohjeistetaan arvioinnin tekemisestä. Henkilöstön koulutus ennakkovaikutusten arviointiin tulee olla kattavaa, ajantasaista ja tarpeen mukaan toistuvaa. Arviointien tekemisen seurannasta, päätöksenteon vaikutusten jälkiseurannasta ja arvioinneista

sekä viestinnästä tehdään linjaus kaupungin tasolla. Asia valmistellaan hyvinvointikoordinaattorin toimesta, käsitellään kaupungin johtoryhmässä ja tuodaan päätöksentekoon kaupunginhallitukseen.

Valtuustoaloitteen käsittely

Kaupunginhallitus on kokouksessaan 31.5.2021 lähettänyt aloitteen sivistyslautakunnan ja vapaa-aikalautakunnan valmisteltavaksi. 1.1.2023 toimintansa aloittaneen väliaikaisen hyvinvointijaoston tehtäviin on kirjattu muun muassa, että ”hyvinvointijaosto arvioi, millä tavoin kaupunki ottaa päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin”. Valtuustoaloite on täten perusteltua käsitellä sivistyslautakunnan ja vapaa-aikalautakunnan lisäksi myös hyvinvointijaostossa.

Esittelijä	Sivistysjohtaja Leena Laakso
Päätösehdotus	Vapaa-aikalautakunta antaa valtuustoaloitteeseen edellä olevan vastauksen.
Päätös	Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.